

Κοινή Ομάδα Εργασίας Ορθόδοξων και Ρωμαιοκαθολικών Άγιος Ειρηναίος

Ορθόδοξος Συγ-γραμματέας:

Καθηγ. Δρ. Νικόλαος Λουδοβίκος
Χορτιάτης 57010
Θεσσαλονίκη
Greece / Griechenland
Phone: +30-2310-348004
Telefax: +30-2310-300360
E-mail: nloudovikos@aeath.gr

Ρωμαιοκαθολικός Συγ-γραμματέας:

Dr. Johannes **Oeldemann**
Johann-Adam-Möhler-Institut f. Ökumenik
Leostr. 19 a, 33098 Paderborn
Germany / Deutschland
Phone: +49-5251-8729804
Telefax: +49-5251-280210
E-Mail: J.Oeldemann@moehlerinstitut.de

Ανακοινωθέν – Κίεβο 2009

Μετά από πρόσκληση της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας πραγματοποιήθηκε από τις 4 έως τις 8 Νοεμβρίου 2009 στο Κίεβο (Πατριαρχείο Μόσχας) η έκτη συνάντηση της Κοινής Ομάδας Εργασίας Ορθόδοξων και Ρωμαιοκαθολικών Άγιος Ειρηναίος. Κατά τη συνάντηση με την Αυτού Μακαριότητα το Μητροπολίτη Κιέβου και πάσης Ουκρανίας Βλαδίμηρο η Ομάδα εξέφρασε την ευγνωμοσύνη της για τη φιλοξενία και τη δυνατότητα της πραγματοποίησης της διάσκεψης στη Μονή των Σπηλαίων του Κιέβου.

Στην Κοινή Ομάδα Εργασίας Ορθόδοξων και Ρωμαιοκαθολικών Άγιος Ειρηναίος ανήκουν εικοσιέξι θεολόγοι, δεκατρείς ορθόδοξοι και δεκατρείς ρωμαιοκαθολικοί, από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ. Ιδρύθηκε το 2004 στο Paderborn (Γερμανία) και πραγματοποίησε έκτοτε συνεδριάσεις στην Αθήνα (Ελλάδα), στη Chevetogne (Βέλγιο), στο Βελιγράδι (Σερβία), και στη Βιέννη (Αυστρία). Το θέμα της έκτης συνεδρίασης της Ομάδας Εργασίας ήταν: «Η Πρώτη Σύνοδος του Βατικανού – το ιστορικό της πλαίσιο και η σημασία των ορισμών της». Μ' αυτόν τον τρόπο η Ομάδα Εργασίας συνέχισε τη σειρά συζητήσεων που έχει ως σκοπό την ανάλυση της διδασκαλίας του Πρωτείου στη συνάφεια της συγκεκριμένης πρακτικής του. Τα αποτελέσματα της κοινής μελέτης αποτυπώθηκαν στις εξής θέσεις:

1. Η σωστή κατανόηση των ορισμών της Πρώτης Βατικανής Συνόδου μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν ληφθεί υπόψιν το ιστορικό τους πλαίσιο, το οποίο είχε σημαντική επίδραση στη διατύπωση του δόγματος της παγκόσμιας δικαιοδοσίας και του αλάθητου του Πάπα. Η Καθολική Εκκλησία στη Δυτική Ευρώπη στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα ήρθε αντιμέτωπη με τρεις προκλήσεις: μία εκκλησιολογική πρόκληση, την οποία εξέφρασε ειδικά ο Γαλλικανισμός, μία πολιτική πρόκληση λόγω του αυξανόμενου ελέγχου της Εκκλησίας από το κράτος και μία πρόκληση σε επίπεδο διανοήσης λόγω των εξελίξεων στη σύγχρονη επιστήμη.

2. Στο Γαλλικανισμό αναβίωσε και πάλι η ιδέα της Συνοδικότητας, με στόχο την υποταγή του Πάπα στη Σύνοδο, μία ιδέα που πρέπει όμως να κατανοηθεί σ' άλλο πλαίσιο, εξαιτίας της έμφασης στην αυτονομία των εθνικών Εκκλησιών. Οι ιδέες του Γαλλικανισμού, που ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένες στη Γαλλία, πήραν μία παρόμοια μορφή στη Γερμανία με το Φεβρονιανισμό (ονομάστηκε έτσι από τον Febronius, το ψευδώνυμο του βοηθού Επισκόπου της Τριερ, Johann Nikolaus von Hontheim). Τόσο ο Γαλλικανισμός, όσο και ο Φεβρονιανισμός, καταδικάστηκαν από τους Πάπες εκείνης της εποχής.

3. Σε πολιτικό επίπεδο η Καθολική Εκκλησία ήρθε αντιμέτωπη από τη μία πλευρά με βασικές αλλαγές στη σχέση μεταξύ κράτους και Εκκλησίας, όπως για παράδειγμα με τη ρήξη Θρόνου και Εκκλησίας στη Γερμανία, με την υποταγή της Εκκλησίας στο κράτος στη Γαλλία και στην Αυτοκρατορία των Αψβούργων (ειδικά όταν ήταν αυτοκράτορας ο Ιωσήφ ο II, κι ως εκ τούτου ονομάστηκε «Ιωσηφινισμός») και με την απώλεια ενός μέρους του Εκκλησιαστικού Κράτους στην Ιταλία, πράγμα που περιόρισε σημαντικά τον Πάπα στην ελευθερία δράσης του. Από την

άλλη πλευρά, η Εκκλησία ήρθε αντιμέτωπη με μία αυξανόμενη επιρροή του φιλελευθερισμού, ο οποίος σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη συνδεόταν με ισχυρό αντικληρικαλισμό από τη μεριά των κοσμικά προσανατολισμένων κυβερνήσεων.

4. Η πρόκληση στο διανοητικό επίπεδο συνίστατο στην ανάπτυξη των σύγχρονων θετικών επιστημών, στην κριτική της θρησκείας μέσα από τη φιλοσοφία και τις ανθρωπιστικές επιστήμες, και στη χρήση της ιστορικο-κριτικής μεθόδου στην Αγία Γραφή. Αυτή η πρόκληση έκανε αναγκαίο τον επανακαθορισμό της σχέσης ανάμεσα στην πίστη και τη λογική.

5. Σε αντίθεση με τις προαναφερθείσες προκλήσεις δημιουργήθηκε στις χώρες βόρεια των Άλπεων το κίνημα του Ουλτραμοντανισμού, το οποίο τόνισε την αναγκαιότητα της ηγεσίας του Πάπα, ο οποίος ζει «πέρα από τα βουνά» (ultramontan) στη Ρώμη. Υπό τον Γρηγόριο XVI (1831-1846) και τον Πίο IX (1846-1878) εξελίχθηκε ο ίδιος ο παπισμός σ' έναν από τους πρωταγωνιστές του κινήματος του Ουλτραμοντανισμού.

6. Το φιλοπαπικό κίνημα, με την υποστήριξη και των νέων δυνατοτήτων για επικοινωνία, που επέτρεπαν στον πολύ κόσμο να ενημερώνεται άμεσα για τις δηλώσεις του Πάπα, ενίσχυσε το συναισθηματικό δέσιμο των πιστών με τη Ρώμη. Επιπλέον, ο κεντρικός ρόλος της Ρώμης ενισχύθηκε από τον ιεραποστολικό ενθουσιασμό εκείνης της εποχής, ο οποίος αποδυνάμωσε τη σημασία των εθνικών συνόρων. Ο Πάπας απέκτησε όλο και περισσότερο μία συμβολική σημασία για τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, με την οποία ταυτίστηκαν πολλοί καθολικοί σ' όλο τον κόσμο.

7. Ο φιλοπαπισμός (ουλτραμοντανισμός) ωστόσο δεν ήταν απλά και μόνο μία αντίθετη τάση, αλλά μπορεί να θεωρηθεί και ως μία μορφή με την οποία η Εκκλησία προσαρμόστηκε στα σύγχρονα κοινωνικά ρεύματα. Η Εκκλησία προσπάθησε μέσα από τον εκ νέου προσανατολισμό της στη Ρώμη, πράγμα που ενίσχυσε τη δύναμη του Παπισμού, να δώσει μία απάντηση στη Γαλλική Επανάσταση και τις συνέπειές της (την εξαφάνιση της αυτοκρατορικής Εκκλησίας, την αναδιοργάνωση των γαλλικών Επισκοπών και την απόλυση όλων των Επισκόπων της).

8. Αν και η Πρώτη Σύνοδος του Βατικανού ήταν κατά κύριο λόγο μία απάντηση στα παραπάνω φαινόμενα της δυτικής κοινωνίας, δε θα πρέπει να ξεχνάμε την ανατολική της διάσταση. Στη Σύνοδο έγινε αναφορά, ιδίως από τους παριστάμενους Επισκόπους των Καθολικών Ανατολικών Εκκλησιών - καθώς και από μία μειοψηφία των Λατίνων Επισκόπων - στον τρόπο θεώρησης της χριστιανικής Ανατολής, η οποία τονίζει ιδιαίτερα τα δικαιώματα των τοπικών Εκκλησιών. Δεν κατάφεραν ωστόσο να πείσουν τη Σύνοδο να λάβει υπόψιν της τις ενστάσεις τους.

9. Λόγω των αλλαγών που προκάλεσαν οι πολιτικές εξελίξεις στις δομές της Εκκλησίας κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, η Καθολική Εκκλησία στην Πρώτη Βατικανή Σύνοδο ενίσχυσε το κύρος του Πάπα και του επέτρεψε να παρεμβαίνει στις τοπικές δομές της Εκκλησίας με σκοπό τη διασφάλιση της ενότητάς της σε περιόδους κρίσης. Από τα πρακτικά του Συμβουλίου φαίνεται, ότι το παγκόσμιο Πρωτείο της δικαιοδοσίας του Πάπα δεν τον καθιστά απόλυτο μονάρχη, με την έννοια ότι παραμένει δεσμευμένος απέναντι στο θεϊκό νόμο και το φυσικό δίκαιο και στο γεγονός ότι οφείλει να σέβεται τα δικαιώματα των Επισκόπων, όπως επίσης και τις αποφάσεις των Συνόδων.

10. Η Πρώτη Βατικανή Σύνοδος όρισε το παπικό αλάθητο μόνο κατά κάποια πολύ συγκεκριμένη έννοια. Ο Πάπας μπορεί μόνο κάτω από συνθήκες, που θα είναι με σαφήνεια ορισμένες, να ανακοινώσει ως αλάθητη κάποια διδασκαλία για την πίστη και τα χρηστά ήθη. Δεν μπορεί επίσης να προβεί στην ανακοίνωση μίας νέας διδασκαλίας, παρά μόνο να διατυπώσει με μεγαλύτερη σαφήνεια μία ήδη ενσωματωμένη στην πίστη της Εκκλησίας διδασκαλία (depositum fidei). Η σχέση μεταξύ του αλάθητου της Εκκλησίας και του αλάθητου του Πάπα χρήζει περαιτέρω εξέτασης.

11. Λόγω της διακοπής της Συνόδου εξαιτίας πολιτικών αναταραχών, έμεινε ελλιπής η Εκκλησιολογία της Πρώτης Συνόδου του Βατικανού, ιδίως όσον αφορά το ρόλο των επισκόπων, των μητροπολιτών, των πατριαρχών, των συνόδων, των λαϊκών, κλπ. Ως εκ τούτου, η πρώτη Βατικανή Σύνοδος δεν μπορεί να θεωρηθεί ως η τελευταία λέξη πάνω στο θέμα αυτό. Επιπλέον, απαιτούνται περαιτέρω μελέτες σχετικά με τον τρόπο που εφαρμόστηκαν στη συνέχεια τα δόγματα της πρώτης Συνόδου του Βατικανού στο Εκκλησιαστικό Δίκαιο και στην πρακτική της Καθολικής Εκκλησίας.

12. Θα ήταν απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα γλωσσάρι όρων που χρησιμοποιούνται στα έγγραφα της Συνόδου, το οποίο να περιέχει τους ορισμούς των τεχνικών όρων, όπως *potestas immediata*, *plenitudo potestatis*, κλπ., και το οποίο να εφιστά την προσοχή σε διάφορες αποχρώσεις στην έννοια, όταν μία έννοια εκφράζεται στα ελληνικά ή στα λατινικά. Πέρα απ' αυτό υπάρχει και το πρόβλημα της μετάφρασης: ο όρος «αλάθητο», για παράδειγμα, μεταφράζεται διαφορετικά σε διάφορες γλώσσες. Έτσι προκύπτουν διαφορετικές εννοιολογικές αποχρώσεις και συνειρμοί (π.χ. στα ρωσικά η «αναμαρτησία», στα ελληνικά η «απόλυτη ορθότητα»), οι οποίες πρέπει να συνεξεταστούν στη συζήτηση για το αλάθητο του Πάπα.

13. Οι διαφορετικές ερμηνείες της Πρώτης Συνόδου του Βατικανού από τους καθολικούς και ορθοδόξους υποδεικνύουν την αναγκαιότητα για μία από κοινού γραφή της ιστορίας αυτής της εποχής. Μια συμφωνία σχετικά με τα ιστορικά γεγονότα θα διευκολύνει την καλύτερη κατανόηση της σημασίας της διδασκαλίας της Συνόδου. Αλλά και πέρα απ' αυτό η διδασκαλία της θα πρέπει να διατυπωθεί εκ νέου με ορίζοντα τις ανάγκες του παρόντος καιρού.

Εκ μέρους των συμμετεχόντων οι δύο συγγραμματείς ευχαρίστησαν το Γραφείο Εξωτερικών Υποθέσεων της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας, υπό τη διεύθυνση του Αρχιμανδρίτη Cyril Honorun, για την οργάνωση της συνεδρίασης, όπως επίσης και το “Renovabis” και το Ίδρυμα Konrad Adenauer για την οικονομική τους υποστήριξη. Έπειτα από πρόσκληση του καθολικού συμπροέδρου της Ομάδας Εργασίας, Επισκόπου Magdeburg Δρ. Gerhard Feige, προγραμματίστηκε η επόμενη συνεδρίαση για το Νοέμβριο του 2010 στο Magdeburg (Γερμανία). Θα ασχοληθεί με τις αντιδράσεις των ορθοδόξων στην πρώτη Σύνοδο του Βατικανού και την πρόσληψή της μέσα στην Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία.

